

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

hova a lap szellemi részét illető minden
küldemény intézendő N.-Péterfia utca
348 szám.

Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én
egy, illetőleg másfél iven.

Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., **Hirdetések díja:**
100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszeri hirdetésnél 100 szóig
80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Kiadó hivatal:

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden közlemény és küldemény inté-
zendő, Kis-Mester utca 1382.

Jövő zsinatunk légköre.

II.

A tényleges helyzet.

A protestantizmusnak azon felekezetei, melyek a Kálvin szelleméhez legközelebb állanak, mind megegyeznek egymással abban, hogy erejüket nem valami egységes és központosító egyházrendezésre, annál kevésbé fokozatos hierarchia kifejtésére alapítják, hanem egyes egyházaikban az igehirdetés és egyházi fegyelem segítségével, az egyes tagok vallási és erkölcsi életének emelése és javítására, és az élő munkás áldozatkészség fentartására. Annyira, hogy míg p. o. a róm. kath. egyház, szervezetének tagadhatlan mesteri ügyességénél fogva, még a vallásosság megcsökkenése után is, legalább külsőleg tovább virágozhatik, a kálvinista felekezeteknél az élő hit kihaltát az egyház virágzása alig élheti tul. — De nincsen is az emberiség vallási haladásának, a protestantizmus, sőt az egész keresztyénség életképességének biztosabb jele, mint az, hogy a legmiveltebb protestáns nemzetek közt, folytonosan új meg új felekezetek alakulnak, és tisztán a főbb említett alapokon, képesek minden történeti előzmények nélkül, nemcsak fentartani magukat, hanem virágzó lételt mutatni fel. — A félszeg miveltségnek sincs biztosabb mutatója, mint azon felvilágosodott, sőt gyakran szánakozó vagy gunyos mosoly, melylyel sokan közülünk tekintenek ezen amerikai és angol vallási viszonyokra. — Fájdalom mi a nyugot miveltségét épen a vallási és tanügyi kérdéseknél, bizonyos osztrák-zsidó liberalizmuson átszűrve kapjuk, és idő fog bele telni, míg társadalmunk és mind a protestáns mind a katolikus egyház, ezen befolyástól megszabadul.

Hiba volna azonban, ha a magyar protestantizmus a maga történelmi és tényleges viszonyait és fejlődését, a Kálvin szellemének másutt nyilatkozó fölséges eredményeiért elhanyagolná, és csupa elégedetlenségből a jelennel, amerikai vagy skót vallás-társadalmi eszmék vagy intézmények nyers átvételével vagy utánzásával, kívánná a magyar vallási életet új alapokra fektetni, vagy azokat a mi egy-

házunk életébe beerőszakolni. Ha a magyar kálvinizmusnak jövője van, nem lehet azt más alapokra építeni, mint a melyeket eddigi történeti fejlődésünk megjelölt; vannak is a magyar kálvinista egyháznak olyan életerős alapjai, melyeket sikerrel és háládatosan lehet tovább fejleszteni, A mint nem volna jó mindenben a múlt alapjain maradni, épen úgy nem volna helyes három században gyökerező jelent figyelembe nem venni; szóval történelmi fejlődésünk ösvényéről letérni. Mi őseinknek, kik vallásukért annyit küzdöttek és áldoztak, utódai vagyunk; küzdelmeiket folytatni tartozunk, de a mint nem vagyunk kötelezve, hogy ugyanazon fegyverekkel és mindig azon pontokon küzdjünk, épen úgy nem vagyunk arra sem felhatalmazva — a jelen körülmények közt legkevésbé — hogy küzdelmeik eredményét próbálgatásokkal és hangzatos reformokkal eltékozoljuk.

Azon fontos kérdés merül fel most már, hogy ha a magyar kálvinista egyházban, egyházalkotmányi és egyháztársadalmi egyetemes jellegű törekvések, sőt még egyöntetűség sem fejlődtek ki, pedig mindnyájan érezzük, hogy ilyeneket saját érdekünk parancsol kezdeményezni, milyen tárgyokban és micsoda mértékig törekedjünk ezekre? Mert annyit már előre ki lehet venni, hogy a közelgő zsinatnak legjellemzőbb jelszava, bizonyos eddig széthúzó törekvéseknek egyetemesekké, egyöntetűekké tétele lesz.

Elsőben is megjegyzem, hogy a magyar protestantizmusban soha sem hiányzott a solidaritás és az egység érzéke olyan kérdéseknél, melyek az illető kor felfogása szerint általános érdekűek voltak. A prot. egyháztörténelem azt tanítja, hogy nemcsak a 16. és 17. században voltak protestáns közös érdekek és egységérzet, hanem későbbben is. A 18. századból, mely a mi egyházunkra az elnyomatás időszaka volt, ki lehet mutatni a világi uraink és befolyosabb papjaink, püspökeink közötti sűrű levelezésekből és ezeknek tartalmából, milyen élénken érdeklődtek p. o. a Telekiek és Rádaiak az egész magyar protestantizmus kérdései iránt, annyira, hogy a nyilvánosság hiányát, a

sajtó és a gyűlések korlátok közé szorítottságát, magán uton ki tudta pótolni azon buzgó nemzedék.

Erősebb és belsőbb volt régebben az egyes superintendentiákat és főiskolákat összekötő viszony, melegebb a protestáns atyafiai szeretet, kevesebb az apró cseprő féltékenykedés. Csak a debreczeni és sárospataki iskolákat összekötő szíves viszonyt említem, a mely több időn át azon szokásban nyilatkozott, hogy a két iskola kölcsönösen meglátogatta egymás nyilvános vizsgálatait. — A midőn veszedelem, külső megtámadás fenyegette a protestántismust, igaz, hogy a legújabb időkben is mindég együtt találta; de ilyen külső támadásokra nem igen van ezentulra kilátásunk, s méltán lehet félni, újabb politikai történelmünk fejlődéséből következő nemzeti sajátságainkra, hogy a vallás terén is nagyobbak voltunk a passiv ellenállásban, mint leszünk a positiv munkálkodásnál.

Történelmi alapokon fejlettek ki, részben a legutolsó években, az egyes superintendentiákban különböző szokások, különböző törvényes eljárások, aspiratiók és szükségletek is. Ezt igen természetesnek, sőt általában örvendetesnek kell tartanunk. — Vannak ezen szokások közt olyanok, a melyek ezentul is a szabad fejlődés menetelére hagyhatók; ilyenek p. o. az egyes superintendentiákban, sőt egyes egyházakban is némely eltérő szokások az isteni tisztelet meneténél, urvaesora kiosztásánál stb. Ezeknek nivellirozása csak egy superintendencia keretén belől is, egészen felesleges volna. Vannak viszont e szokások és törvények közt olyanok, a melyeknél a belőlők fejlődött vagy fejlődhető visszaélések miatt, a protestántismus egészséges tovább fejlődése forog kockán, ilyenek p. o. a presbyteriumok rendezése, a papválasztásnak teljes korlátlan-sága vagy korlátozása, és több más. A zsinatnak lesz feladata ezek közül szilárd ítélettel és gyakorlati érzéssel, divatos de üres jelszavakra mit sem hajtva, sőt a bajt a legtetszetősebb burokból is napfényre hozva (szabadság, jog, protestáns szellem gyakran szoktak felhozni helytelen szokások védelmére is), megjelölni azon bajokat, melyeket orvosolni szükségesnek tart. Lehetnek közöttük olyanok, melyeket elvben nem roszalhatunk, de a melyek gyakorlatban a mi népünk viszonyai és gondolkodásmódja szerint, mégis veszedelemnek kuforrásai; ilyen kérdésekkel szemben egyedül a zsinat emelkedhetik azon magaslatra és erkölcsi tekintélyre, hogy a protestántismus javát mint legfőbb célt tartva szem előtt, nyomatékosan intézkedjék, mert nem vagyunk olyan kedvező helyzetben, hogy bevárhassuk, míg ezek a bajok önmagukat orvosolják.

Van a magyar reformált egyház többségének egy aspiratiója, mely most mind jobban napirendre kerül, a mely az összes reformált egyház közmívelődésének emelését célozza, de a melynek megvalósítása csak is a superintendentiák többségének hozzájárulásával és áldozataival

történhetik meg. Szót emeltek mellette már eddig az egyes superintendentiák, a sajtó és a protestáns közvélemény, részint teljes sürgető jóakarattal, részint némi ártatlan féltékenységgel elodázólag ovatosságot ajánlva, de nem ellenséges indulattal. Nem egy teljes protestáns egyetem felállítását értjük, ilyenhez semmi irányban sincs most erőnk, az messze jövődöben lebeg csak szemünk előtt, hanem egyetem helyett valamelyik főiskolánknál egy bölcsészeti facultas és középiskolai tanárképző létrehozását, a melynek működése, egyelőre külföldi protestáns egyetemen töltendő 1 vagy 2 évi képzéssel betetőzve, képessé tenné felekezetünket papjainak és tanárainak jó kiképezésére. Nagyon óhajtandó lenne, ha a jövő zsinat erre a kérdésre is kiterjesztené figyelmét. És óhajtandó lenne, hogy a közelgő zsinaton nem csak ezen, hanem egyéb kérdésekre nézve is a superintendentiák közt mindennemű apró féltékenységek, hegemoniára törekvés épen úgy mint az attól való félelem, a reformált egyház közjava iránti őszinte buzgóságban felolvadnának. Nem lehet kételkedni, hogy a komolyan egy fontos célra egyesülő reform. superintendentiák, a tanárképzővel több eredményt mutatnak fel, mint a pár évtizeddel ezelőtt a nálunk még meg nem érlelt protestáns unió alapján kezdeményezett, de azon az alapon ismét felbomlott főiskolai tervezgetések.

Mindnyájan tudjuk, hogy a középiskolai tanügyi kérdések milyen fontos, — bátran mondhatjuk, legsürgősebb egyházi kérdéseink elhanyagoltságát tekintve — tulságosan is fontos szerepet játszanak egyházunk életében. E kérdések most épen fordulóponton vannak. Egyik superintendencia talán jobban mint a másik, de mindenik mélyen érdekelve van ezek által; nemzeti kulturánk szempontja is azt kívánja, hogy gyorsan és kielégítőleg oldassanak meg. Nagyon óhajtandó lenne, ha a zsinat ezen kérdések rendezését is kezébe venné; vagy legalább az állammal szemben az egyetemes zsinat, az evangélikus testvéregyházzal jó egyetértésben foglalna álláspontot; ez sokkal jobb lenne, mintha az egyes superintendentiák, néhol talán még kisebb iskolafentartó testületek is különbözőleg, és így az egyöntetűség erkölcsi nyomatéka nélkül nyilatkoznának. A tanügy rendezésénél figyelembe volna veendő, hogy a protestántismus áldozatkészségét és áldozatképességét, ne vegye a tanügy tulságosan is igénybe, a még szorosabban egyházi érdekek rovására.

Még egy jámbor óhajtást, vagy reménységet sem hallgathatok el. Van nekünk protestánsoknak némely más gyengeségeink mellett egy nagy, igen nagy hibánk, culpa nostra maxima culpa! Az hogy szegények vagyunk. Csalódik a ki azt hiszi, hogy a szegénység a protestántismus attribútuma tartozik lenni, sőt az is csalódik, a ki úgy gondolkodik, hogy szegénységünkről mi nem tehetünk, abba bele kell nyugodnunk, és avval mindent kimenthetünk. A

protestántizmus igaz hogy nem gazdagsággal és vagyonnal küzd, hanem az eszmék és a tudomány fegyvereivel, de hogy ezen fegyvereket a mai korban már jó sikerrel forgathassuk, anyagi erővel és eszközökkel is kell rendelkez-nünk. Mit segít ezen a bajon a zsinat? kérdi valaki. — Ha némely nagy közös érdekekre, eszmékre egyesíti az erőket, már magában ezen erő egyesítésben meg van jelölve a forrás, melyből a protestántizmus nem csak szellemében ujul meg, hanem a mely forrásból szokta meríteni korunk legnagyobb részét anyagi eszközeinek is.

A mi igehirdetésünk.

(Vége.)

De szóljunk végre a mi igehirdetésünk harmadik neméről, nevezetesen a templomi bibliamagyarázásról is valamit. A mit erről mondunk, az mindössze is csak néhány szó lesz, mert midőn a múlt év végén a Prot. Hetilap hasábjain részletesen ismertettünk egy gyakorlati bibliamagyarázati gyűjteményt, ezen ismertetésünk elején közöltük azon elveket, melyek szerintünk a gyakorlati bibliamagyarázásnál szem előtt tartandók. Ha ott azon elveket elő nem adtuk volna, itten közölhetnők, de az elmondottakat ismételni nem akarjuk.

A bibliamagyarázás nincs általánosan elterjedve magyar református egyházunkban, csak egyes vidékeken ismerik s gyakorolják azt kisebb-nagyobb mértékben. Pedig nagyon méltó volna rá, hogy egyházainkban mindenütt gyakoroltassék. Mi mindig és mindenfelé sürgetjük népünket, hogy olvassa a bibliát s ezt igen helyesen, teljesen protestáns szellemben és értelemben tesszük. De olvassuk csak el a mostanában Felső-Bányán megindult „Vasárnap“ című vallásos néplap több számában K. Tóth Kálmánnak „Párbeszéd“ cím alatt és alakban megjelenő jeles közleményeit, s látni fogjuk, hogy hová tévedhet a nép, ha kezébe adjuk ugyan a bibliát, de azután vele semmi egyebet nem teszünk. Félremagyarázza sok helyét s lesz belőle nazarénus, vagy ki tudja micsoda. Azt hiszem, ezt legkönnyebb úgy előzni meg, ha a lelkész nemcsak hü lelkipásztora gyülekezetének, ki utána megy a tévelygő juhoknak, fölkeresi s visszahozza őket, hanem ha egyszersmind mint lelkiismeretes hitszónok, a templomi szószék magaslatáról is hirdeti a prot. keresztyénség nagy igazságait a bibliának magyarázása s fejtegetése által. A legtöbb homilétika elmondja a gyakorlati bibliamagyarázás nagy és világos előnyeit: az érdeklő legjobban a tulajdonképeni népet, azt tudja az legkönnyebben felfogni megérteni; az képesíti őt lassanként egyéb predikáció-nemek könnyebb felfogására, megértésére is, — mind olyan előnyök, melyek csak a bibliamagyarázás lelkiismeretes gyakorlására sürgetnek.

Némelyek azt mondják, hogy igen helyes lesz behozni templomi szószékeinkbe a bibliának gyakorlati magyarázását, még pedig olyan módon, hogy azzal helyettesítsük a vasárnap délutáni kátémagyarázást. — Azokból, a miket fentebb elmondtunk, önként következik, hogy mi e helyettesítésnek barátai nem lehetünk, mert szerintünk a kátémagyarázásnak is megvan a maga nagy és mély jelentősége.

A vasárnap délelőtti istentiszteleteket használja fel a szónok szoros értelemben vett predikációk tartására, tartván valóban bibliai, keresztyén, protestáns szellemű predikációt, melyekben szónoki tehetségét is nagyobb mérvben ragyogtathatja; vasárnap délután magyarázza a heidelbergi kátét, ekkor meg különösen erős didaktikus tehetségének adhatván fényes tanujeleit; végre a gyakorlati bibliamagyarázásra hétköznapi szenteljen pár órát; szálljon le e napokon a nép értelméhez, vagy inkább emelje azt föl magához a biblia, a keresztyénség magaslatára s látni fogja, hogy ezen munkálkodásán lesz Istennek legnagyobb áldása. Itt Debreczenben hetenként négyszer magyarázzák a bibliát, a mi itt, hol csak a belvárosban négy rendes lelkész mellett négy segédlelkész hirdeti az igét, nem is nehéz dolog. Másutt, különösen a hol csak egy lelkész van, ez igen sok volna, ott elég hetenként két órát szentelni bibliamagyarázatra, mint a hogy ez Debreczen vidékén több helyen történik. Sőt ha valakinek még ez is sok volna, ám szenteljen hetenként csak egy órát bibliamagyarázatra, ezzel is javít a maga igehirdetésén s ha jól jár el, javít gyülekezetének szellemi, erkölcsi állapotán is. Ha én volnék az egyház, vagy egyházkerület, mindenesetre kötelezővé tenném lelkészeinkre nézve, a körülmények szerint a kisebb-nagyobb mérvű templomi bibliamagyarázást.

Különböen kedvező jel gyanánt tekinthetjük, hogy igehirdetésünknek e neme iránt mind nagyobbá kezd válni közöttünk az érdeklődés. Szaklap indul meg e téren, homilétikai közlönyök gyakran hoznak reá vonatkozó közleményeket s így talán nincs már messze azon idő, mikor egyházunknak s egyházunk minden lelkészének öntudata fölébredvén, mindenek egyenlő szájjal hirdetik hétköznapiak is a bibliának magyarázata által, Istennek csodálatos dolgait. Adja az ég, hogy jöjjön el mihamarabb azon idő!

A fentebbi sorokat már megírtam, mikor egy jóakaratu hangon irt magánlevelet kaptam, mely szerint én egész biztossággal állítottam volna, hogy nálunk karácsontól husvétig vagy virágvasárnapig, nem is emlékeznek meg Krisztusról. Pedig, mint a levél mondja, Krisztus Urunkról minden vasárnap meg kell emlékezni egy keresztyén evangyéliomi igehirdetőnek. De megemlékezünk róla farsangban, a böjti napok alatt s a közbeeső urvacsora-osztás alkalmával is. Bár ez magánuton lett előttem megérintve, kívánatosnak látom magamra nézve nyilvánosan felelni meg rá. A mint cikkemet e lapnak 1-ső számában megkezdtem, mindjárt az első hasábon következő nyilatkozatomra lehet találni: „Isten mentsen, mintha mi, ha netán igehirdetésünkben egyetmást nem helyeslünk, jól ne tudnók, hogy vannak tiszteletre méltó kivételek nagy számmal és mindenfelé, hogy az élet vize sok helyen tiszta forrásból tisztán fakad ki, hogy vannak hitszónokok, kik nélkülünk is nagyon jól tudják, mit és mint kell tenniök, ha Isten igéjének hü sáfárai akarnak lenni.“ E szerint tehát a mit én mondtam, egyáltalában nem vonatkozik mindenkire. S helyes dolog volna-e tőlem az, ha a tiszteletreméltó kivételek előtt tisztelettel meg nem hajolnám?

Keresztyén evangyéliomi igehirdetőnek, igenis minden vasárnap meg kell emlékeznie Krisztus Urunkról, olyformán, hogy minden predikációjának tisztán evangyéliomi, krisz-

tusi, valódi keresztyén szellemben kell írva lennie. Annyira fontosnak tartom én ezen kívánalmat, hogy midőn mult iskolai félévben homileticámat előadtam, talán nem volt óra, melyben ezt egy vagy más okból föl ne hoztam s kellő helyen részletesen is ki ne fejtettem volna. De hát valjon ezen kívánalomnak nálunk mindenki részéről elég van-e téve? Nincsenek-e olyan igehirdetőink, kik péld. karácsonkor beszélnek ugyan Jézus Krisztusról, de prédikációikat csak az elfogultság nevezheti karácsoni egyházi beszédeknek? Az ilyenek aztán virágvasárnapig nem igen török magokat rajta, hogy Jézus életére vonatkozó dolgokról beszéljenek. Hát farsangi, böjti prédikációt nem lehet-e valjon Krisztus nélkül tartani? Épen azt óhajtanám én, hogy husvét előtt beszéljünk többet Jézus Krisztusról, az ő szenvedéseiről, mert ő ezekben volt legnagyobb s itt nyílik tán a legvégtelenebb tér a valódi keresztyén szellemű tanításra. S végre a mi az urvacsorai prédikációkat illeti, nem hallhatunk-e elég olyan urvacsorai egyházi beszédet, melyben maga az urvacsora ténye meg van ugyan tán a conclusióban említve, de Krisztusnak nevét hiában keresed. Ha aztán csak az agenda vezette figyelmünket, lelkünket Krisztusra, az bizony nem az illető hitszónok érdeme.

Ismételve mondom tehát s a kike nem tartozik, kérem világért magokra ne vegyék, hogy a mi igehirdetésünknek többet kellene foglalkozni, különösen a karácson és pünköst közötti időben, Jézus Krisztusnak személyével, váltságmunkájával. Még az sem elég erre nézve, ha vasárnapról vasárnapra tartott egyházi beszédeink mind Krisztus szellemében vannak is írva, mert szerintem Krisztus váltság-tényeinek rendére is több figyelemmel kellene lenni s azokat sokkal nagyobb mérvben kellene fejtegetni, mint a hogy ez nálunk történik. Így prédikációnk a mellett hogy krisztusi szellemű, egyszersmind Krisztus személyére vonatkozó is leend. Már pedig korunknak igenis nagy szüksége van arra s ezt nekünk soha elfelejtenünk nem szabad, hogy minél többet halljon tőlünk Krisztusról.

Csiky Lajos.

Egyházi bíróság és törvénykezési rendtartási javaslat.

(Vége.)

11. §. Ha a panaszlott vagy vádlott, szabályszerű megidéztetése daczára is, meg nem jelenne, a bíróság által 1 frttól 10 frtig kitűzhető bírság terhe mellett, a polgári hatóság segélyével is, újra megidézhető s ha ezen idézésnek sikere nem lenne, a meg nem jelenés a bíróságot további rendes eljárásában nem gátolhatja; hanem a bíróság, az előtte levő adatok és bizonyítékok alapján, határozatot vagy ítéletet hoz. Ezen ítélet és határozat is felelbevezhető ugyan, de felelbevezése a végrehajtást nem akadályozhatja.

B) Az egyházmegyei tanácsnál.

12. §. Az egyházmegyei tanács hivatalból vagy hivatalos jelentésekből kifolyólag is kezdhet fegyelmi eljárást; máskülönb pedig minden panasz vagy vád, szóval, vagy írásban az espereshez jelentendő be, ki is a panaszt a vádлотtal oly utasítással közli, hogy arra bizonyos határidő alatt nyilatkozatát adja be. A panasz és erre adott nyilatkozat

alapján, az egyházmegyei tanács legelsőbben is a felett határoz, valjon a fegyelmi eljárás elrendelendő-e vagy nem. — Ezen határozat, indokaival együtt, mindkét féllel közlendő, kik is a kézbesítéstől számított 8 nap alatt felelbevezésükkel élhetnek, mely, az espereshez bejelentett felelbevezés, az eredeti határozat ivére feljegyzendő.

13. §. Azon esetben, ha a vádlott, a feljelentésre adott nyilatkozatában, vagy a fegyelmi eljárás elrendelése folytán a panasz vagy vád valóságát és azt, hogy fegyelmi vétséget követett el, önkényt beismeri: az egyházmegyei tanács, minden további vizsgálat nélkül ítéletet hoz; mely ítélet azonban, a büntetés nemét és mértékét illető részében felelbevezhető.

14. §. Csekélyebb kötelességszegések esetében, rendes fegyelmi eljárás megindítása nélkül is, elhatározathatik a megintés vagy rendreutasítás s az ily határozat ellen felelbevezésnek nincs helye.

15. §. Ha a fegyelmi eljárás elrendeltetett, — nem felelbevezés esetén épen úgy, mint felelbevezés esetén, — a határozat jogerőre emelkedése után, a vád részletes megvizsgálásának szükségessége döntetik el; s ha a vizsgálat szükségesnek mutatkozik, az egyházmegyei tanács két vizsgáló biztost küld ki, kik is, mind a két felet tanuikkal együtt kihallgatván, a vizsgálatról szóló összes iratokat, további eljárás végett az espereshez betérjesztik.

16. §. A fegyelmi bíróság az ekkép elébe terjesztett adatok alapján, az ügy tárgyalását folyamatba teszi; mely tárgyalásra a felek beidézendők. Ezen tárgyalás szóbeli, de nem nyilvános.

17. §. A tárgyalást az elnök nyitja meg, az ügy tárgyát és minőségét előadván. Ezután az iratokat idő és sorrend szerint felolvastatja; a vádlotthoz s esetleg a panaszlőhöz és a tanukhoz, a mennyiben ilyenek jelen volnának, kérdéseket intéz, melyek az ezekre adott válaszokkal együtt, rövid tartalommal, a tárgyalási jegyzőkönyvbe vezetendők.

A panaszlő és vádlott is intézhetnek, de mindig az elnök utján, kérdéseket, a netalán jelenlevő tanukhoz.

18. §. Ha a tárgyalás alatt felmerült körülmények azt mutatnák, hogy az ügyállás teljesebb kiderítése végett pótvizsgálat szükséges, ez esetben, a körülmények megjelölése mellett, a vizsgálat folytatása rendelendő el, melynek befejezése után a fentebb előadott módon, újabb tárgyalás tartandó.

19. §. A tárgyalás végleges befejeztével, a kifejtett tények és bizonyítékok alapján meghozatik az ítélet, melyet az elnök az érdekelt felek előtt, szóval azonnal kihirdet.

20. §. Ha azonban a szabályszerűleg megidézett vádlott, a tárgyalásra nem jelent meg, sem elmaradását alapos okokkal nem igazolta, sem pedig védelmét írásban be nem nyújtotta: az eljárás a fentebb előadott módon mindamelllett megtartandó. Ellenben, ha a vádlott alapos okokkal s hiteles adatokkal igazolja meg nem jelenésének akadályait és pedig még a tárgyalás megkezdése előtt, akkor a tárgyalásra új határidő tűzendő ki. — Utólagos igazolás tekintetbe nem vétethetik.

Ha mindazonáltal a vádlott a megjelenésben oly akadályokkal van gátolva, melyek elháríthatlanok, vagy a személyes megjelenést legalább félelvi időre hátráltatnák, szabadságában áll, maga helyett akár egyházi akár világi rendű képviselőt megbizni s azt szabályszerű meghatalmazással

tusi, valódi keresztyén szellemben kell írva lennie. Annyira fontosnak tartom én ezen kívánalmat, hogy midőn mult iskolai félévben homileticámat előadtam, talán nem volt óra, melyben ezt egy vagy más okból föl ne hoztam s kellő helyen részletesen is ki ne fejtettem volna. De hát valjon ezen kívánalomnak nálunk mindenki részéről elég van-e téve? Nincsenek-e olyan igehirdetőink, kik péld. karácsonkor beszélnek ugyan Jézus Krisztusról, de prédikációikat csak az elfogultság nevezheti karácsoni egyházi beszédeknek? Az ilyenek aztán virágvasárnapig nem igen törlik magokat rajta, hogy Jézus életére vonatkozó dolgokról beszéljenek. Hát farsangi, bőjti prédikációt nem lehet-e valjon Krisztus nélkül tartani? Épen azt óhajtanám én, hogy husvét előtt beszéljünk többet Jézus Krisztusról, az ő szenvedéseiről, mert ő ezekben volt legnagyobb s itt nyílik tán a legvégtelenebb tér a valódi keresztyén szellemű tanításra. S végre a mi az urvacsorai prédikációkat illeti, nem hallhatunk-e elég olyan urvacsorai egyházi beszédet, melyben maga az urvacSORA ténye meg van ugyan tán a conclusióban említve, de Krisztusnak nevét hiában keresed. Ha aztán csak az agenda vezette figyelmünket, lelkünket Krisztusra, az bizony nem az illető hitszónok érdeme.

Ismételve mondom tehát s a kikre nem tartozik, kérem világért magokra ne vegyék, hogy a mi igehirdetésünknek többet kellene foglalkozni, különösen a karácson és pünköszt közötti időben, Jézus Krisztusnak személyével, váltságmunkájával. Még az sem elég erre nézve, ha vasárnapról vasárnapra tartott egyházi beszédeink mind Krisztus szellemében vannak is írva, mert szerintem Krisztus váltság-tényeinek rendére is több figyelemmel kelleni lenni s azokat sokkal nagyobb mérvben kellene fejtegetni, mint a hogy ez nálunk történik. Így prédikációnk a mellett hogy krisztusi szellemű, egyszersmind Krisztus személyére vonatkozó is leend. Már pedig korunknak igenis nagy szüksége van arra s ezt nekünk soha elfelejtenünk nem szabad, hogy minél többet halljon tőlünk Krisztusról.

Csiky Lajos.

Egyházi bíróság és törvénykezési rendtartási javaslat.

(Vége.)

11. §. Ha a panaszlott vagy vádlott, szabályszerű megidéztetése daczára is, meg nem jelenne, a bíróság által 1 frttól 10 frtig kitűzhető birság terhe mellett, a polgári hatóság segélyével is, újra megidézhető s ha ezen idézésnek sikere nem lenne, a meg nem jelenés a bíróságot további rendes eljárásában nem gátolhatja; hanem a bíróság, az előtte levő adatok és bizonyítékok alapján, határozatot vagy ítéletet hoz. Ezen ítélet és határozat is felelbezzethető ugyan, de felelbezzése a végrehajtást nem akadályozhatja.

B) A z e g y h á z m e g y e i t a n á c s n á l.

12. §. Az egyházmegyei tanács hivatalból vagy hivatalos jelentésekből kifolyólag is kezdhet fegyelmi eljárást; máskülönben pedig minden panasz vagy vád, szóval, vagy írásban az espereshez jelentendő be, ki is a panaszt a vádlottal oly utasítással közli, hogy arra bizonyos határidő alatt nyilatkozatát adja be. A panasz és erre adott nyilatkozat

alapján, az egyházmegyei tanács legelsőbbben is a felett határoz, valjon a fegyelmi eljárás elrendelendő-e vagy nem. — Ezen határozat, indokaival együtt, mindkét féllel közlendő, kik is a kézbesítéstől számított 8 nap alatt felelbezzésükkel élhetnek, mely, az espereshez bejelentett felelbezzés, az eredeti határozat ivére feljegyzendő.

13. §. Azon esetben, ha a vádlott, a feljelentésre adott nyilatkozatában, vagy a fegyelmi eljárás elrendelése folytán a panasz vagy vád valóságát és azt, hogy fegyelmi vétséget követett el, önkényt beismeri: az egyházmegyei tanács, minden további vizsgálat nélkül ítéletet hoz; mely ítélet azonban, a büntetés nemét és mértékét illető részében felelbezzethető.

14. §. Csekélyebb kötelességzegések esetében, rendes fegyelmi eljárás megindítása nélkül is, elhatározathatik a megintés vagy rendreutasítás s az ily határozat ellen felelbezzésnek nincs helye.

15. §. Ha a fegyelmi eljárás elrendeltetett, — nem felelbezzés esetén épen úgy, mint felelbezzés esetén, — a határozat jogerőre emelkedése után, a vád részletes megvizsgálásának szükségessége döntetik el; s ha a vizsgálat szükségesnek mutatkozik, az egyházmegyei tanács két vizsgáló biztost küld ki, kik is, mind a két felet tanuikkal együtt kihallgatván, a vizsgálatról szóló összes iratokat, további eljárás végett az espereshez beterjesztik.

16. §. A fegyelmi bíróság az ekkép elébe terjesztett adatok alapján, az ügy tárgyalását folyamatba teszi; mely tárgyalásra a felek beidézendők. Ezen tárgyalás szóbeli, de nem nyilvános.

17. §. A tárgyalást az elnök nyitja meg, az ügy tárgyát és minőségét előadván. Ezután az iratokat idő és sorrend szerint felolvastatja; a vádlotthoz s esetleg a panaszlóhoz és a tanukhoz, a mennyiben ilyenek jelen volnának, kérdéseket intéz, melyek az ezekre adott válaszokkal együtt, rövid tartalommal, a tárgyalási jegyzőkönyvbe vezetendők.

A panaszló és vádlott is intézhetnek, de mindig az elnök utján, kérdéseket, a netalán jelenlevő tanukhoz.

18. §. Ha a tárgyalás alatt felmerült körülmények azt mutatnák, hogy az ügyállás teljesebb kiderítése végett pót-vizsgálat szükséges, ez esetben, a körülmények megjelölése mellett, a vizsgálat folytatása rendelendő el, melynek befejezése után a fentebb előadott módon, újabb tárgyalás tartandó.

19. §. A tárgyalás végleges befejeztével, a kifejtett tények és bizonyítékok alapján meghozatik az ítélet, melyet az elnök az érdekelt felek előtt, szóval azonnal kihirdet.

20. §. Ha azonban a szabályszerűleg megidézett vádlott, a tárgyalásra nem jelent meg, sem elmaradását alapos okokkal nem igazolta, sem pedig védelmét írásban be nem nyújtotta: az eljárás a fentebb előadott módon mindamellett megtartandó. Ellenben, ha a vádlott alapos okokkal s hiteles adatokkal igazolja meg nem jelenésének akadályait és pedig még a tárgyalás megkezdése előtt, akkor a tárgyalásra új határidő tűzendő ki. — Utólagos igazolás tekintetbe nem vétethetik.

Ha mindazonáltal a vádlott a megjelenésben oly akadályokkal van gátolva, melyek elháríthatlanok, vagy a személyes megjelenést legalább félévi időre hátráltatnák, szabadságában áll, maga helyett akár egyházi akár világi rendű képviselőt megbízni s azt szabályszerű meghatalmazással

ellátni, ki a vádlott helyett mindazt megteheti, a mi védelmére nézve, a jelen törvények értelmében szükséges; mely esetben minden további határozat a vádlott képviselőjének lesz kézbesítendő.

21. §. Az ítélet vagy felmentő, vagy a vétkességet mondja ki; ez utóbbi esetben a bíróság megszabja egyúttal a büntetést, valamint megállapítja a költségeket is, melyeket a vádlott elleni fegyelmi eljárás okozott, s melyeknek megterítésében a vádlott szintén elmarasztalendő.

Ha azonban vádlottat a fegyelmi bíróság felmenti, s arról győződött meg, hogy a magánfél részéről emelt panasz vagy vád hamis állításokra, vagy épen a tényeknek szándékosan elferditett előadására alapított: ez esetben a bíróság, a vádra vonatkozó felmentő ítéletben nyilván kijelenti, hogy hamis vádaskodás forog fen, s annak tényálladékát bíróilag megállapítván, a hamis vádlót az okozott s bíróilag megállapítandó eljárási költségeknek 15 nap s különbeni végrehajtás terhe alatti megtérítésében elmarasztalja. Sőt, amennyiben a hamis vádló egyházi hivatalban vagy szolgálatban van, őt a fegyelmi bíróság ugyanazon ítéletben, melyben a vádlott felmentése és a hamis vádaskodás tényálladéka s vétké kijelentetik, hivatalától, s illetőleg szolgálatától is megfosztottnak nyilvánítja, s kimondja egyszersmind, hogy amennyiben vádlott a hamis vádlót az állami büntető törvények értelmében is fenytetni kívánja, vádlott ezen joga épségben hagyatik.

22. §. A bíróság indokolt ítélete vagy határozata, az elnök és jegyző által aláírva, a kihirdetés után 24 óra alatt, valamennyi érdekelt félnek kiadandó, kik is a határozat, illetőleg ítélet ellen, és pedig a kihirdetésnél jelen voltak, e határozat vagy ítélet kihirdetésétől, a távollevők pedig a kézbesítéstől számított 15 nap alatt bejelenthetik felebbezésüket az espereshez, ki is az összes ügyiratokat jegyzékbe foglalva, 15 nap alatt az egyházkerületi tanácshoz, mint felebbviteli bírósághoz fölterjeszteni köteles.

23. §. A fegyelmi bíróság, ha látja, hogy a panaszlott cselekmény vagy mulasztás büntetést képez, az iratokat a fegyelmi eljárás befejeztével, további eljárás végett, az illetékes büntető bírósághoz teszi át.

24. §. Az egyházkerületi tanács nemcsak az előtte, mint elsőfoku bíróság előtt folyamatba tett fegyelmi ügyekben, hanem a felebbezett ügyekben is a fentebbi szakaszokban megállapított szabályok szerint jár el, még pedig ha az ügyállás a felterjesztett adatokból világos, a tárgyalásra a feleket megidézi s azoknak kihallgatása után röviden kimondja másodfoku ítéletét; ha ellenben az ügy bővebb felderítést kíván, újabb vizsgálatot eszközöl vagy az első bíróság által, vagy ha szükségesnek véli, saját tagjai által, mely vizsgálat befejeztével a tárgyalás a fenérintett módon hajtatik végre.

25. §. Az idézvények s egyéb birói határozatok kézbesítése rendszerint a vádlott lelkészének közvetítésével történik; de ha lelkész vádoltatik, ez esetben az esperes az idézvényt s egyéb határozatot, a vádlotthoz legközelebb lakó valamelyik lelkészhez küldi meg, ki azt a vádlottnak személyesen kézbesíti s a vádlott által aláírt vevényt 48 óra alatt az espereshez beterjeszti; ha pedig a vádlott az idézvényt elfogadni, vagy ha elfogadná is az arról szóló vevényt aláírni nem akarná, a kézbesítő lelkész hivatalos jelentése folytán a vádlott törvényesen megidézettnek tekintendő.

26. §. A hivatalból vagy hivatalos jelentés folytán megindított fegyelmi ügyekben a vádlói tiszttel, a körülményekhez képest, az egyházkerületi ügyész is megbízható.

27. §. Magán panaszlók, a fegyelmi eljárás költségeinek fedezésére, az elnök által a körülmények szerint meghatározandó előleget tartoznak letenni.

28. §. Az egyházkerületi tanács, mint felebbviteli bíróság által hozott ítéletek ellen felebbezésnek nincs helye.

29. §. Az egyházkerületi tanács, mint elsőfoku bíróság által hozott azon ítéletek, melyek hivatalnokok felfüggesztésére vagy végleges elmozdítására is vonatkoznak, hivatalból is felebbezendők.

C) Az egyházkerületi tanácsnál.

30. §. Az egyházkerületi tanács ugy az első fokozatu, mint a felebbezett fegyelmi ügyekben is, ugyanazon szabályok szerint jár el, melyek az egyházkerületi tanácsra nézve a fenebbi szakaszokban megállapítottak; a kellő módosítással tehát az érintett szakaszokban előadott eljárás itt is alkalmazandó.

31. §. Az egyházkerületi tanács, mint másodfoku bíróság által hozott ítéletek ellen felebbezésnek nincs helye.

D) Az egyetemes egyházi tanácsnál.

32. §. A mennyiben az egyetemes egyházi tanács csupán mint felebbviteli bíróság jár el a hozzá érdemileg fölterjesztett ügyekben, itt az ítékezés a beterjesztett iratok alapján történik s az itt befejezett ügyek ellen felebbezésnek nincs helye.

E) A perujítás.

33. §. A fegyelmi bíróságok ítéletei ellen a perujítás megengedett azon egy esetben, ha a vádlott a tárgyalásra meg nem jelenhetett s hitelesen bizonyítja, hogy a meg nem jelenésben legyőzhetlen akadályok által gátoltatott, s hogy ezen akadályokról a bíróságot a tárgyalás megkezdése előtt értesítette, illetőleg elmaradását a 20. §. értelmében igazolnia lehetetlen volt.

34. §. A perujítással élni akaró vádlott köteles, azon időtől számítva, melyben a megjelenés akadálya megszűnt, 30 nap alatt kérvényt nyújtani be az illető fegyelmi bírósághoz újabb tárgyalás elrendelése végett.

35. §. Ha a fegyelmi bíróság a perujításnak helyt ad, mi ellen nincs helye felebbezésnek, a fegyelmi ügy folyamata a szokott módon történik, s a tárgyalás befejezése után a bíróság az ügy érdemét, a perujítás indokolt helyadésának megemlítése mellett, újabb ítélettel dönti el, melyben az előbbi ítélet, a mennyiben a perujítás által változást nem szenvedett, szokott módon indokoltan, továbbra is hatályba tartandónak; ellenkező esetben, szintén kellő indokolás mellett, hatályon kívül helyezendőnek mondatik ki.

36. §. Ha a perujításnak hely nem adatik, ezen határozat ellen a vádlott felebbezéssel élhet, melyet a kihirdetésekor azonnal szóval bejelenteni köteles, szabadságában állván azt 3 nap alatt írásban is indokolni.

F) A felfüggesztés különös szabályai.

37. §. A fegyelmi bíróság hivatalától vagy szolgálatától felfüggeszti a vádlottat, illetőleg egyházi hivatalnokot vagy szolgát:

a) ha ellene a büntető bíróság által bűnvizsgálat rendeltetett el;

b) ha a felfüggesztés a fegyelmi vétség súlyos volta vagy természeténél fogva szükségesnek mutatkoznék;

c) ha az első folyamodású fegyelmi bíróság vádlottat hivatala, vagy szolgálata elvesztésére ítélte s ez ellen a vádlott felebbezéssel élt; s végre

d) ha ellene csőd nyitattott, vagy pazarlás miatt gondnokság alá helyeztetett.

38. §. Különös sürgős esetekben a bíróság elnöke is felfüggesztheti a fegyelmi hatósága alatt álló hivatalnokot vagy szolgát, de mindenkor írásban foglalt, körülményesen indokolt s a panaszlottnak kézbesítendő rendelet által. — Ezen rendelet azonban a lehető leghamarabb összehívandó fegyelmi bíróságnak is bejelentendő, mely annak fentartása vagy megszüntetése fölött haladéktalannal határoz. Azonban a felfüggesztés ellen a vádlott is nyújthat be 48 óra alatt panaszt a fegyelmi bírósághoz, mely annak indokait a határozat hozatalánál tekintetbe veszi.

39. §. A felfüggesztett egyházi hivatalnok vagy szolgá a hivatala vagy szolgálatához tartozó eljárást, a felfüggesztés tartama alatt, nem teljesíthet.

40. §. Megszűnik azonban a felfüggesztés hatálya, és az illető előbbi állásába visszahelyeztetik:

a) ha a büntető bíróság jogérvényes ítélete által büntetlennek nyilvánított, minek alapján a fegyelmi bíróság a fegyelmi eljárást is megszüntette;

b) ha vádlottat a fegyelmi bíróság fölmentette, vagy oly ítéletet hozott, mely nem hivatal- vagy szolgálatvesztésre szól; továbbá

c) ha a bíróság elnöke által elrendelt felfüggesztést a fegyelmi bíróság megszüntette.

Ez esetben a fizetéssel bíró hivatalnokok vagy szolgák fizetésének azon része, mely a felfüggesztés alatt visszatarthatott, megtérítendő. A mennyiben mindazáltal a felfüggesztés helyettesítés szükségét vonta maga után s ennek folytán költségek okoztattak, ezen költségek megtérítése, kivéve a 21. §. eseteit, a felfüggesztett hivatalnokot vagy szolgát terheli; azok megállapítása és megtérítése azonban közigazgatási uton intézendő el.

A felekezeti türelem tulhajtása.

Hírlapjaink a felekezeti türelem ritka szép példájaként emlegetik s általános örömmel hirdetik országszerte Nagy Albert nagy-károlyi ref. vallású kereskedőnek és katolikus hitű nejének azt a tervét, hogy gyermekük keresztszüleiül egy kegyesrendi szerzetest és egy izraelita nőt hívtak meg. — Mi ezt inkább vallási közönyösségnek nevezhetnők. Mert szép dolog s felette óhajtható ugyan, hogy a különböző vallásfelekezetek tagjai jó békekészséggel s felebaráti szeretetben éljenek egymással, és egymás vallásos meggyőződését s szokásait kellő tiszteletben tartsák; de ebből nem következik az, hogy egyik felekezet tagja ruházza rá a másikra a maga vallásos kötelességét, s egyik vagy másik vallásbeli egyén vállaljon magára oly kötelességet, mely az ő felekezetének tanaival ellenkezik. A keresztszülőknek ugyanis akár katolikus, akár protestáns szempontból, nem csak általános emberi s társadalmi, hanem különös

vallásfelekezeti kötelességeik is vannak. — Kötelesek nevezetesen fogadást tenni, hogy a megkeresztelt gyermek vallásos neveltetéséről esetleg a szülők helyett is gondoskodni fognak. — Igaz, hogy e fogadást nem minden keresztszüle teljesíti, de ez nem változtat a dolgon. — A hivatali esküt isszokan megszegik, mégsem szabad azt egész közönyösen venni. És ime, a keresztyén szüle előtt közönyös a keresztszülék megválasztása! Fogadást tétet az izraelita nővel, hogy gyermekét az Atya, Fiu és Szentlélek nevének tiszteletére nevelteti s eszében sincs, hogy ezzel annak vallásos meggyőződése ellenkezhetik.

Nincs ugyan jelezve a hírközlő lapokban: vajjon kath. vagy prot. szertartás szerint ment-e végbe ama keresztség? De tegyük fel, hogy leány volt vagy lett volna a gyermek, s kath. szertartás szerint ment végbe a keresztség; akkor az izraelita nőnek nyilvánosan ilyen kérdésekre kellett vagy kellett volna a gyermek nevében felelni: „Ellene mondasz-e az ördögnek? Hiszesz-e Jézus Krisztusban, a mi Urunkban? Hiszesz-e a Szentlélekben, a keresztyén katolika egyházban, szentek egyességében? stb.“ Aztán letérdelve el kellett volna mondania a Miatyánkot, Üdvözlőet és a Hiszekegyet, mert a kath. liturgia ezt így kívánja. — Alig hisszük, hogy jó buzgó katolika nő, izraelita barátnéjától ezt kívánta volna. Az egyház pedig aligha megengedhette volna; hiszen világosan tanítja, hogy „a keresztszülői kötelességet csak a hit tanban jártasok vállalhatják magokra.“ — Ha pedig fiu volt a gyermek és a prot. pap keresztelt: akkor a kegyesrendi szerzetesnek legalább hallgatag oly kötelességet kellett elvállalnia, mely felekezete tanával ellenkezik. — Hiszen az ő felekezete ezt tanítja: „Lehetetlen, hogy akár melyik szakadály a Krisztustól alapított anyaszentegyház legyen, mert mindegyikről bizonyos, hogy csak Krisztus után és csak úgy támadt, hogy Krisztus anyaszentegyházától elszakadt és elpártolt, s látjuk, hogy Jézus ezen szavai: minden ültetvény, melyet az én mennyei atyám nem ültetett, többől kiszakgattatik, rajtok elébb utóbb teljesedésbe mennek“ stb.**)

Nem szeretnénk félre értetni. Nagyon jól tudjuk, hogy vannak fenkölt lelkű művelt emberek, kik a vallást lényegében fogva fel, felül tudnak emelkedni a felekezetiesség szűkebb korlátain, a nélkül, hogy vallásuk iránt közönyösökké válnának, s egész készséggel elismerjük, hogy a szóban lévő szülők és keresztszülők ilyenek. Nem is ő ellenök, hanem azok ellen kívánunk felszólalni, kik e — meglehet, hogy kivételképen megállható — esetet a felekezeti türelem szép példájaként mutatják fel urbi et orbi; s ezzel mintegy szentesíteni igyekeznek azt a már is nagy mértékben divatosá lett, de szerintünk nem valami dicséretes szokást, hogy a szülők a keresztapaság és anyaság komoly tisztét sokszor csecsemő gyermekekre, más felekezetbeliekre, sőt nem keresztyénekre is ráruházzák; keresztkomáik megválasztásában sokkal inkább az anyagi érdekeket tekintik, mint vallásuk utmutatását, a keresztség sákramentomi mivoltára nincsenek tekintettel, s jó ismerőseiktől az emberbaráti szeretet és vallási türelem színe alatt azt követelik, hogy az ő

*) Liturgika. Kiadja a Szent-István társulat a főmagasági bibornok herceg-primás érseki jóváhagyásával. 1871.

***) Középkatekizmus. Az egri érseki hatóság jóváhagyásával. 1872.

vallásos külső szertartásait ne csak tiszteletben tartsák, hanem azokban tényleg részt is vegyenek. — Az is nagyban szokásba jött már, hogy a keresztszülők ott sincsenek a keresztelés alkalmával, csak beírják őket az anyakönyvbe. Így aztán az említett fogadástételnek is ki kell lassanként menni a szokásból ott is, a hol eddig talán még megvolt. — Mindezt lehet és csak ugyan szokás is protestáns elveinkből folyó szabadelvűségnek tekinteni; de követendő szép például még se tüntessünk fel oly eljárást, mely természeténél fogva komoly vallásos buzgóságot követelne, s mégis épen erre nincs súly fektetve, mintha csak egyszerű pusztá társadalmi intézményről volna szó, melyet kiki úgy rendezhet be, a hogy épen az ő szeszélye vagy magán érdeke hozza magával.

Felsőbb hatósági rendeletek.

IV.

A kiskorúak megesketezése tárgyában.

A vallás és közoktatási magyar kir. miniszter, folyó évi január 21-én 1288. sz. alatt értesíti az egyházi főhatóságokat, hogy a magyar kir. belügyminisztériumtól 60368/1880. sz. alatt következő megkeresvényt vett:

A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877. évi XX. t. cz. 113. §-ának 5. pontja szerint, a kiskorú házasságára nézve általában (a korra való tekintet nélkül), ha az iránt a gyám és szülők, illetőleg rokonok és a kiskorú között egyetértés létre nem jött; ugyszintén a 18 évet még be nem töltött kiskorú fiú, valamint a 16 évet még be nem töltött kiskorú leány házassága tekintetében is, gyámhatósági beleegyezés szükséges.

Ebből következik, hogy az eskető lelkész, a házasságra lépő kiskorúaktól, a szülők vagy gyám, esetleg pedig a gyámhatóság — a törvényben kimondott életkort be nem töltött kiskorúaktól, minden esetben a gyámhatóság beleegyezését is, kívánni köteles.

E törvényes intézkedéssel szemben, ismételten fordultak elő esetek, hogy úgy a róm. kath. mint más vallású lelkészek, a kiskorúakat gyámhatósági beleegyezés nélkül, sőt a gyám egyenes ellenkezése dacára összeeskették, mi által a törvény rendelkezése a gyakorlatban hatálytalanlanná vált.

Hasonló eljárásnak a jövőben való meggátolása céljából, a lelkészkedő papság ez irányban kellőképp utasíttatni rendeltetik.

Az 53-dik §.

(Vége.)

VI.

Az 53. §. feletti vita eddigi folyama is valódi értékére le-szállította már a budapesti kir. tábla híres ítélete indokainak azon merész állítását, mely szerint „kétséget nem szenved, miszerint a keresztyénség valamennyi hitfelekezeteinek hitelvei és felfogása szerint a más felekezetbeli egyén általi keresztelés nem tilos, mert a keresztyénség különböző vallásfelekezeteinek elvei és gyakorlata szerint, a keresztelés folytán a megkeresztelt csak a keresztyénség egyetemének, nem pedig azon felekezetnek válik tagjává, melynek lelkésze által megkereszteltetett.“

Valamennyi érdeklött felekezet papsága tiltakozott a kir. tábla ezen felfogása ellen.

Protestáns részről maguk a különböző protestáns felekezetek superintendensei szólaltak fel a leghatározottabban ellene, tagadván többek között azt is, hogy az u. n. szükségkeresz-telésből, ha azt az ág. evangélikusok megengedik, a reformátusok pedig, kik ily expediensre nem szorulnak, legfeljebb elnézik, általános szabályt lehetne kikövetkeztetni. Hiszen a szükség nem alkot törvényt, a szükség csak törvényt ront! — Necessitas non habet legem.

Legérdekesebbek azonban magoknak a kath. hittudósoknak nyilatkozatai.

A „Religio“ című kath. egyházi lap f. évi 8-ik számában ilyenek mondatnak: „Vizsgáljuk meg ezek után saját álláspontunkat a híres magyar 53. §. irányában, mely ugyan már jobbról-balról meg volna eléggé vitatva, de egyenesen csakis Capistrán barátunk találta el a szög fejét a „Magyar Korona“ m. évi decz. 23-iki számában, midőn e kérdésre: „Elégségesnek tartjuk-e a keresztszülők által a gyermek nevében tett hitvallást arra, hogy a megkereszteltet a katolikus egyház tagjának tekintsük?“ leplezetlenül megfelel: „E sokat mondó kérdésre — pereat mundus sed fiat justitia — igennel kell felelnem.“ — Maga az egyház is mindig így tartotta s tanította: „Si quis dixerit, parvulus baptisatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptisarentur, polliciti sunt, et ubi se nolle responderint, suo arbitrio esse relinquendos: anathema sit“ Conc. Trid. 7, de bapt. can. 14. Ez a mi kizárólagos és egyetemes katolikus álláspon-tunk.“

Ugyancsak nevezetes őszinte vallomásokat tesz a „Religio“ f. évi 6-ik számának vezércikke, mely ezen lapok 3-ik számában is ismertette volt. E cikkben a Congr. de propag. fide, Congr. Officii, az 1850-iki irhoni kath. püspöki zsinat végzései, valamint hirneves pápák és kath. theologusok tanításai nyomán a következők mondatnak:

„A kath. papnak semmiképen sem szabad azon látszatra alkalmat adni, mint ha ő egyházi ténykedéseiben a nem kath. lelkészt csak helyettesitené. A kath. papnak tehát csak azon feltétel mellett szabad a protestáns szülők gyermekét megkeresztelni, hogy ha a szülők kívánják és a gyermek kath. nevelését biztosítják, úgy hogy alapos remény van, hogy a gyermek az igaz hitben fog felnevelkedni. Ilyenkor a kath. hitvallás letétele és a kath. nevelés bizsositása végett mindig kath. keresztszülék alkalmazandók. — Azon körülmény, hogy a polgári törvény a megkeresztelt gyermeket saját foruma előtt nem fogja katolikusnak tartani, a keresztelést nem akadályozza, mert az állam törvénye nem tilthatja és nem akadályozhatja a gyermek kath. neveltetését, azon tényezők ugyanis, melyek a kath. hitélet ápolását és fejlődését eszközlik, az állam hatalmi körén messze tulesnek. Ha tehát az anyaszentegyház által megkivánt feltételek megvannak, a kath. papnak nemcsak szabad, hanem kell a keresztséget kiszolgáltatni. — In proximo vel probabili mortis periculo azonban a nem kath. szülék gyermeke feltétlenül megkeresztelendő.“

„A kath. szülék halálos bünt követnek el, ha protestáns lelkésztől kéri a keresztséget kiszolgáltatását; kivételt csak a végszükség esete képezhetne, a midőn ugyanis „in casu extremæ necessitatis“ egyáltalában senki sincs, a ki ezen szentséget érvényesen kiszolgáltathatná, ez azonban nem igen fog előfordulni, mert ilyenkor a gyermek ugyanis házi keresztségekben részesül.“

Ám lássa már a budapesti kir. ítélő tábla, hogy a hivatottak ezen nyilatkozatait miképen egyeztetni össze annyi keserűséget

okozott ítéletének fentebb idézett indokolásával. Pedig úgy látszik, hogy a „Religio“ most ismertett czikke protestáns szülők gyermekeiről szólván, csak a tisztán protestáns és nem oly vegyes házasságból származott gyermekekre vonatkozik, a kiknek egyik szülője katolikus. Ezek alkalmasint ipso jure nativitatis a kath. egyházba tartozóknak tekintetnek.

Engem a „Religio“ csak még jobban megerősített azon meggyőződésben, hogy a róm kath. pap, a ki akár a szülék megegyezésével, akár a nélkül megkeresztel és saját hitfelekezete anyakönyvébe is bevezet olyan — főképen vegyes házasságból származó vagy törvénytelen — gyermeket, melynek az 1791. 57. erdélyi és az 1868. 53. magyarországi törvényczikkek rendelete értelmében valamely nem kath. vallásfelekezethez kell tartoznia: ezért, mint az 1879. 40. t. cz. 53. §-ába ütköző jogellenes felvételért, ugyanazon törvényszakasz parancsához képest büntetendő, s az ítéletben egyttal az anyakönyveknek kiigazítása is, a törvényesen szabályozott illetékesség kivánalmihoz képest elrendelendő.

VII.

A fentebbiekből azon kérdésre is önkényt következik a válasz, mikor tekinthető a protestáns gyermeknek katolikus keresztisége büntethetlenné?

Csak két ilyen eset gondolható:

1) A szükségbeli keresztelés esete, vagyis midőn a kath. lelkész halálos veszedelemben forgó gyermeket keresztel meg, habár tudta, hogy annak törvény szerint protestánsnak kell lennie; és

2) Azon eset, midőn a keresztelő kath. pap nem ismervén a szülék vallását, nem tudta, hogy a gyermek nem az ő felekezetéhez tartozik, tehát tévedésből történt az illetéktelen keresztelés.

Az első esetben az illetéktelen keresztelést kimenti a necessitas urgens és főképen azon körülmény, hogy ezen egyetlen esetben a kath. egyház sem követel a gyermek kath. nevelését biztosító ígéretet, sőt e nélkül is feltétlenül parancsolja a keresztiség kiszolgáltatását. Magától értetik azonban, hogy a végszükség csak az illetéktelen keresztelést mentheti ki, de nem jogosíthatja fel a kath. lelkészt arra, hogy a protestáns gyermeket saját anyakönyvében a kath. hívek közé jegyezze be. — Az anyakönyvi adatok tehát ily keresztelés esetében mindig átteendő az illetékes prot. lelkészhez, különben a keresztényen türelem és felebaráti segédkezés számtalan visszaélésnek szolgálhatna takarójául.

A második eset büntetlenségében azon általános jogelv érvényesül, hogy „ignorantia facti excusat.“

Igaz, hogy az 1880. aug. 26-án 22065. sz. a. kelt m. kir. cultusminiszteri rendelet szigoruan meghagyta minden felekezet lelkészeinek, hogy az etőtük ismeretlen szülék gyermekeinek keresztelésénél a szülék házassági bizonyítványát előköveteljék, ebből pedig azoknak vallása is kitűnik; igaz továbbá, hogy azon esetben, ha a szülék egyike, vagy mindketteje az egybekelés után vallást változtatott, ezt is biztosan megtudhatja a lelkész az áttérési bizonyítványból. — A többi vallásfelekezetek jogai iránti tekintet, valamint a vallási béke fontos érdeke is megkövetelné, hogy a lelkész lehetőleg biztos tudomást igyekezzék szerezni a szülék vallására nézve már a keresztelés előtt. Mindazáltal én, épen és különösen a róm. kath. papok helyzetét tekintve, nem kívánám, hogy akár a születés törvényességére, akár pedig a szülék vallására vonatkozó kétségtelen adatok beszerzéséig, a keresztelés minden esetben elhalasztassék. Megelégedném tehát ezzel, ha a kath. lelkész lelkiismeretesen kikérdezi a keresztiséget

szorgalmazó feleket, hogy az előtte ismeretlen ssüléknek mi a vallásuk, s ha a felelet értelmében az ujszülöttet a törvény szerint is katolikusnak kell tartania, nincsen kifogásom a keresztelés ellen.

Más dolog azonban az anyakönyvezés, a melyre a fentebb idézett cultusminiszteri rendelet is tulajdonképen vonatkozik.

Az anyakönyv közokirat hitelességével bir, tehát semmi valótlan nem szabad tartalmaznia. S ez nem csak a gyermek törvényes vagy törvénytelen voltát, hanem a szülék vallását kitüntető rovatra is áll. Ez is lényeges rovata az anyakönyvnek, mert tartalma közletről érdeklí a szüléknek és felekezetüknek a gyermek vallásos nevelésére vonatkozó jogait. — Az anyakönyv rovatai továbbá a keresztelés után is kitölthetők.

Mindezeknél fogva, véleményem szerint, az anyakönyvi bejegyzések — habár utólag is — csak megbízható hiteles adatok alapján eszközözendők, eltekintve természetesen a mindig előfordulható rendkívüli esetektől, a mikor ily adatok beszerzése teljességgel lehetetlen.

Ha már ezen utólag beszerzett adatokból arról győződik meg a lelkész, hogy a keresztelés általa illetéktelenül történt, anyakönyvét kiigazítani s az adatokat az illetékes felekezet lelkészehez áttenni tartozik. Ha ezt elmulasztja, magát azzal, hogy a kereszteléskor nem tudta a szülék vallását, nem mentheti; — valamint az sem szolgálhat mentségül, ha tudva a szülék vallását, azt az anyakönyvbe be nem vezeti, s ez által in fraudem legis szándékosan hiányossá teszi az anyakönyvet.

* * *

Ezekben elmondtam az új rendőri büntető törvénykönyv 53. §-a, a keresztelés és anyakönyvezés felőli véleményemet.

Azokkal szemben, a kik az 53. §-t s vele együtt törvényhozásunkat is nevétségessé igyekeztek tenni, állítván, hogy az idézett törvénynek voltaképen substratuma sincs, iparkodtam kimutatni, hogy az 53. §-nak minden erőltetés nélkül kihozható világos értelme van, és ezen értelem ugyanaz, a melyre a tapasztalt visszaélések ellenében épen szükség van. Fejtegetéseim során eleget beszéltem magát a vádlott kath. klerust, hogy az elfogulatlan ítélő a vádlott önvallomása alapján, egybevetve azt a soproni, ó-budai, tatai stb. esetekkel, meghozhassa ellene az elmarasztaló ítéletet.

Az 53. §. és annak a kath. keresztiségre alkalmazása ellen tehát sem az occasio, sem a ratio legis szempontjából nem lehet kifogás.

Ellenben van kifogás a budapesti kir. tábla ítélete ellen, mely ártatlannak mond ki oly vádlottat, a ki önmaga is vétkesnek vallja magát; szabadnak declarálja mindazt, a mi az 1868. 53. t. cikkben névszerint tilalmazva nincs, tehát a keresztelésen kívül a gyónást, bérmlást, kath. communiót is oly egyénekre nézve, kik az 1868. 53. t. cz. szerint protestánsoknak születtek és protestánsoknak nevelendők. S mindezt teszi oly általánosságban, hogy valóban csodálni kellene, ha a kath. klérus, mely eddig inkább csak a vegyes házasságokból származott gyermekekre nézve vindikálta a kath. nevelést, ezentul a tisztán protestáns szülék gyermekeire is határozottan ki nem terjesztené térítő buzgalmát. És teszi ezt azon indokolással, hogy hiszen azért a prot. egyházé marad a törvény szerint hiviül születettekhez a jus, ha szinte ezen hívek birtoka a prot. egyházra nézve veszélyeztetve vagy épen veszendőben lenne is, — a mi vigasztalásnak sovány vigasztalás, indokolásnak pedig kissé különös, ha tekintetbe vesszük, hogy a kir. táblai ítélet a rendőri büntető törvényt

könyvnek alkalmazása, a rendőri törvénykönyvnek pedig nem annyira materialis jogsértések megfenyítése, mint inkább jogsértések és jogveszélyeztetések megelőzése képezné feladatát.

És van kifogásom a kir. táblai ítélet azon famosus része ellen is, a mely szerint ha „a katolikus felekről vezetett keresztelési anyakönyvbe“ (ipsissima verba) iratott be a törvény szerint prot. ujszülött, a kath. pap az anyakönyvi kivonatot is csak akkor tartozik kiadni a prot. lelkésznek, ha ez azt saját felekezete tagjainak nyilvántarthatása céljából tőle kikérné.

Ez így kimondva nemcsak a prot. egyház törvényesen elismert önállóságával, s nemcsak az anyakönyvekre vonatkozó törvényekkel és miniszteri rendeletekkel, de még a 60-as évek provisorius kormánya rendeleteivel is ellenkezik, melyek a szükség esetén teljesített illetéktelen keresztelés és anyakönyvezésről legalább hivatalból rendelték értesíteni az illetékes egyház lelkészét. Midőn tehát a budapesti kir. tábla — melynek pedig joga és kötelessége volna a kormányrendeletek törvényessége felett is ítélni — megtagadta még azt is, a mit a 60-as évekbeli provisorium helytartó tanácsa is elismert: csak arra szolgáltatott bizonyosságot, hogy ily kérdésekben a sokszor oportunitási szempontokat követő kormányzások igazságszolgáltatásánál nem megnyugtatóbb a birói bureaucratia eljárása.

A „felvilágosult jogállam“, melynek némelyek szerint kriterionja az egyházak lenézése, jogérzet dolgában még mindig tanulhat a magyarországi protestáns egyháztól, melynek legnépesebb kerülete, a tiszánántuli ref. egyházkerület, midőn az 1863. április 2-án 17472. sz. a. kelt helyt. tan. rendelettel arra szólított volt fel, hogy a szükség esetében más vallású gyermekeket keresztelő ref. lelkészeket utasítsa, hogy erről az illető lelkészt tudósítsák, ugyanazon évi április havában tartott közgyűlésében 22. sz. a. a következő határozatot hozta:

„A vallásos viszonyosságnak mind hitelveinkben gyökerező, mind országos törvényekben kimondott és biztosított törvényét mindenkor tisztelni és mindenekben megtartani kívánván közgyűlésünk, kész szívvel enged a nm. m. kir. helyt. tan. hivatolt leiratában foglalt felhívásnak, mihez képest a lelkészeket ezennel oda utasítja, hogy ha szükség esetében más vallású gyermekeket keresztelnének meg, ezen esetekről az anyakönyvi adatok jegyzékét, az illető lelkészekhez, mint a kiknek anyakönyvbe ezek tartoznak, azonnal megküldjék.“

Ily utasítást adott a tiszántuli ref. egyházkerület 550 anyakönyve 483 leányegyháza lelkészeinek akkor, a mikor épen egy oly sérelmi panasz feküdt előtte, mely szerint egy kath. pap az általa megkeresztelt ref. gyermeknek, ismételt felhívás dacára, még csak keresztlevelét sem akarta kiadni a ref. lelkésznek.

Most több ilyen sérelme van egyházunknak. — De hábr magából az ország egyik főbb bírósága ítéletéből szól a kisértés hozzánk, hogy jogtalanságot jogtalansággal toroljunk vissza: bizonyon hiszem, hogy a magyar prot. egyház nem ezen az uton fogja keresni sérelmei orvoslását. A protestáns világosság tornyának a jövő érdekében meg kell maradnia a törvényes igazság talapzatán, mert „az idő igaz, és ledönti, a mi nem az.“

Befejezésül még csak egy dolgot akarok érinteni.

A soproni ev. lelkész által tett feljelentés óta ezerszer hallottuk a kath. papság részéről a vádat, hogy a protestánsok keresve keresik az ürügyet a kath. papok meghurcolására, hogy a midőn az 53. §-ra hivatkozva panaszt emelnek ellenük, a haza

békéjét, a nemzet vallási nyugalma akarják felforgatni, kulturharci velleitások felköltése által.

Különös, hogy midőn a prot. pap kath. gyermeket keresztel meg, ez merénylet „az ország vallási békéje“, az „állam jóléte“ ellen, holott ezen keresztelés talán nem is akarta elvonni a megkereszteltet a kath. egyháztól; s midőn törvényre hivatkozva mi emelünk panaszt a hitsorsosainkat forma szerint magoknak elkeresztelő kath. papok ellen, megint mi protestánsok vagyunk a haza és nemzet békéjének felforgatói! Pedig a háborúságot nem az okozza, a ki perel azért, a mi az övé, hanem az, a ki a perre okot szolgáltat, mert elveszi, a mi a másé.

A magyar kath. klérus nagy önértékeléssel hirdeti isteni küldetését. „Nos sacramenta baptismi, confirmationis, poenitentiae, eucharistiae petentibus et dignis deinceps quoque administrabimus et huic missioni nostrae renunciare non possumus“ mondja egy újabb rendeletében a magyar kath. püspöki kar. És a magyar kath. klérus — a mi mindenestre dicséretes dolog — büszkén hivatkozik hazafiságára, egyházi kérdések tárgyalásánál is hazát, nemzetet emleget, egyházi színezetű lapjait is hangzatos hazafias czimke alatt szereti: az egyik „Magyar Állam“, a másik „Magyar Korona.“

Mily szép feladat kínálkoznék a vallással párosult eme hazafias buzgóságnak — az országos kath. egyháztól eltekintve — a Romániában és Bukovinában élő katolikus magyarok vallásos és nemzeti mivelődése előmozdításában.

Midőn azonban azt tapasztaljuk, hogy évtizedek óta hangzik és mindhiába hangzik az örökös panasz, hogy a magyar nemzet királyai által dugdaggá és hatalmassá tett magyar kath. klérus tömegesen elveszni hagyja úgy a katholicismusra, valamint a magyar nemzetiségre nézve is a romániai és bukovinai magyarokat; bent az országban pedig ugyanazon kath. klérus — néhány, többnyire kétes értékű, proselyta törvényellenes megszerzéséért — vizályt szít a családok körében, insultálja az országos törvények alapján álló protestáns felekezeteket, melyek keresztények is, magyarok is; midőn ez a kath. klérus úgy ad példát a haza törvényeinek tiszteletben tartására, hogy a neki nemtetszőket a maga kath. lelküismeretének foruma előtt egyszerűen megfosztja kötelező jellegűktől: ám ítélje meg bárki, hogy ezek a tények a nagy önértékeléssel hirdetett hazafisági vagy akár vallási buzgósághoz — méltók-e illusztrációnak?

L.

Báseli szeretetadomány.

Dr. Tardy H. ur, bécsi hely. hitv. lelkészi egyháztanácsos, múlt évi decz. 9-én irt levelében megkeresett, hogy miután hozzá Dr. Sarasin Tódor ur, a Christl. Volksbote szerkesztője Báselből, 126 frtot küldött oly magyarországi prot. iskolák között leendő kiosztás végett, melyekben határozott ker. szellemű tanítók működnek; minthogy ő ezen báseli szeretetadományból csak három ily iskolának juttatott segélyt, t. i. a ménesgyorokinak 20, a páncsovainak 15 és a nagyszredistyei iskolának 10 frtot: a még fenmaradt összegre ajánljanak neki az említett feltételnek megfelelő nyolcz iskolát.

Azt válaszoltam, hogy mivel az ajánlatot nem csupán az általam ismert körből, hanem hazai ref. egyházunknak mind a négy kerületéből óhajtanám megtenni, hogy így ezen szeretetadományban a különböző vidékek iskolái részesüljenek; e végett pedig előbb némi időt igénylő levelezésbe kellene bocsátkoznom: most nem vagyok abban a helyzetben, hogy az ajánlatot megte-

*

hessen; de ha nézetemet helyesli s időt enged, kész vagyok a szükséges levelezést megindítani, hogy a kórt ajánlatot megfelelőleg megtehessem.

Erre Dr. Tardy H. ur decz. 22-ikéről kelt levelével a bási szerzetet adományának még fenmaradt összegét 80 frtban egyenesen áttette hozzám azon felhívással, hogy miután nézetemet a segély kiosztására nézve teljesen helyesli, osszam ki a 80 frtot, 10—10 frtjával, legjobb belátásom szerint, négy tanító és négy iskola között, figyelemmel a bási adományozók által kijelölt kellékre, mely szerint ugy a segélyezendő tanítók, mint a segélyezendő iskolák tanítói határozott ker. szelleműek legyenek, s az iskoláknak adandó segély fordittassék vagy taneszközök beszerzésére, vagy szegény iskolások fölségelésére.

Ezen megbízás folytán megindítottam a levelezést, szem előtt tartván, hogy négy egyházkerületünkben mindenikben egy-egy tanító és egy-egy iskola részesüljön ezen szerzetetadományban. — S miután már a nyugták vételével a 10—10 frtnyi segélyt mindenüve el is juttattam, közölhetem, hogy ezen bási szerzetetadományban mely tanítók és mely iskolák részesültek. — Ezek a következők:

- 1) saját kijelölésem folytán: Szabó Sándor ur, nagykőrösi tanító;
- 2) a külső somogyi esperes ur ajánlatára: az iregi iskola;
- 3) a barsi volt egyházmegyei főjegyző ur ajánlatára: a vadányi tanító Arany Lajos ur;
- 4) a veszprémi esperes ur ajánlatára: a rátóthi iskola;
- 5) az abauji esperes ur ajánlatára: a korláti tanító Budaházi István ur;
- 6) az ungi esperes ur ajánlatára: a nagykaposi iskola;
- 7) a szatmári esperes ur ajánlatára: vetési tanító Kis György ur;
- 8) a nagybányai esperes ur ajánlatára: a nagyhodosi iskola.

Bár eljárásomról a nyugták megküldése mellett Dr. Tardy urnak kötelességem szerint be fogok számolni: de jelen közléssel a rám bízott sáfárság felől a t. olvasó közönség előtt is beszámolni erkölcsi kötelességemnek tartottam. S tettem ezt annál örömeztőbb, mert ez által a bási hitrokonoknak irántunk való szives testvéri érdekeltsége és részvéte is, a keresztyéni jótékonyágnak egy szép példájával ujabbán igazolva van.

Ugy a nagytiszteletű ajánló urak, mint a segélyezett tanítók és iskolák meleg köszönettel vették a bási szerzetetadomány küldését; de engedjék meg, hogy én is hálás köszönetemet csatolhassam az övékéhez mind Dr. Tardy H. és Dr. Sarasin Tódor urnak, mind az adomány szives adokozói irányában azon buzgó óhajlás kíséretében, hogy a küldött szerzetetadományon, mely mutatja, hogy a svájci hitrokonok, kik testvéri szeretetök melegét annyiszor éreztették a magyarországi ref. egyházzal, velünk a hitközösség testvéri viszonyát ma is hiven ápolni kívánják, — ugy szintén e szerzetetadomány ajándékozói s hitbuzgó fáradozásaiokon nyugodjék Istennek áldása!

Nagy-Körösön, 1881. febr. 9.

Filó Lajos, ref. lelkész.

Necrolog.

A jelen esztendő ismét áldozatot kívánt a debreczeni ref. egyházmegye lelkészi karából. Nagy Pál tépei lelkész s egyházmegyei tanácsbíró lett az áldozat, kinek váratlan halála méltó fájdalommal tölti el az egyházmegye lelkészi

karát. Nem tartozott ugyan életkorára az ifjak közé, de a közjóérti munkálkodásban talán nemcsak kor, hanem ifjabb lelkésztársait is fölülmulta, nem vonogatván magát soha semmi elől, mely reá bizaték. Egy ily lelkésznek emléke, ki hajlott kora daczára is ifjai elevenséggel munkálkodott, ki másokat nemcsak szóval, hanem példájával is hasonló tevékenységre buzdított és lelkesített: megérdemli, hogy nem csak az őt ismerők szívében, hanem e lapok hasábjain is megörökíttessék.

Nagy Pál szül. 1818-ik év február 22-én Szabolcs-megyében T. Dadán. Elemi iskoláinak N.-Rábén történt bevégzése után szülei felismervén fiokban a tudományok iránti szeretetet s fogékonyságot, a debreczeni anyaiskolába vitték, hol lankadatlan szorgalommal tanult az 1840-ik évig, a midőn a hittanszaki pályát is kitünő sikerrel bevégezte. — Szomjuhozván azonban munkát megkedvelt lelke a tudományok életadó vizét, még azon évben Bécsbe ment, hol egyik legbuzgóbb látogatója lett a prot. facultásnak fél évig, az évnek másik felét Németország nevezetesebb városainak s egyetemeinek meglátogatására fordította, mint munkás méh a virágokról mézet, ugy ő is mindenütt tudományt, tapasztalatokat szerezni igyekezett. Az 1841-ik évben hazajöven azonnal n.-rábéi segédlelkész lett, honnan az 1842-ik év november havában — felismervén felebbvalói az ő szakképzettségét — az azon évben üresedésbe jött tépei egyház időközi lelkészi hivatalára érdemesíték. — Itt egy évi működése alatt hallgatóinak szeretetét s becsülését annyira megnyerte, miszerint a kegyeleti év leteltével, az 1844-ik év tavaszán rendes lelkészszé megválasztatott, vitte a hivatalt páratlan hűséggel és szigorú lelkiösmeretességgel utolsó órájáig.

Az 1844-ik évben házasságra lépett Soltész Eszterrel, kitől 15 és $\frac{1}{2}$ évi boldog házasság után a halál által megfosztatván, négy kiskoru gyermekeinek, második nejében Nagy Johannában — kivel 20 boldog évig élt — oly nevelő édes anyát s hű nőt adott Isten, ki az édes anya helyét a legszeretetteljesebben töltötte be és a ki koronája volt az ő férjének. — Mint családfőt, gondosság, tiszta szeretet, hűség jellemezték. Gyermekeit — nem kimélve semmi áldozatot — a leggondosabban neveltette; míg egyetlen leánya — Piroska — szerencsés előmenetelén édes öröme gyult szíve, másfelől megrendült lelke, midőn legnagyobb fia Sándor, megfutván a hosszú tanulói pályát, mint kinevezett kir. járásbíró vétett el tőle a halál által. A szerencsétlen Farkas fián kívül, Elekben találta volna már örömét, kit épen az utolsó napokban vett maga mellé segédlelkésznek, azonban még talán bölcs utasításokat s tanácsokat sem adhatott neki, mert folyó évi január 16-án reá jött rohamos betegség már január 24-én véget vetett életének. — Mint lelkészt alapos készütség, ritka becsületesség, pontosság, egyenes szívűség jellemezték. Egyháza hajóját erős karokkal kormányozta, mi néha-néha kellemetlen órákat is szerzett nékie — de egyházának ügyeit maga után a legjobb rendbe hagyta. — Szerénysége, egyenes jelleme s tevékenysége folytán az 1870-ik évben tanácsbíróvá választatott, majd az 1879-ik év őszén megürült esperesti hivatalt — nem rettenve vissza az azzal járó sok munkától és fáradságtól — mint helyettes magára vállalta s mindenek megelégedésére bölcsességgel vitte. A boldogult temetése január 26-án délben ment végbe, hallgatóinak nagy számu jelenlétében, mely számot növelték

a szomszéd községek lelkészei, tanítói s előjárói is. Bár a boldogultnak lelkésztársai körében többször kinyilatkoztatott óhaja volt az, hogy halála esetén egy egyszerű ima után temetessék el, a gyászba borultak ezen óhaj felől talán mit sem tudva, predikációt tartattak, mely szomorú tisztelet br-ujfalui lelkész Gyulai László ismert hivatottsággal kitünően teljesített. A gyász isteni tisztelet végződése után megindult a menet a temetőbe, hol a sirhalom behantolása után, a község birája, a gyülekezet nevében, megható szavakban vett bucsut lekipásztoruktól, vigasztalást kívánván a megszorodottaknak, csendes nyugalmat a megboldogultnak.

Egy jelenvölt.

Különfélék.

A magyar protestáns egyháznak nagy halottja van: debreczeni ref. lelkész

Dr. RÉVÉSZ IMRE

a ki még 13-kán délelőtt a nagytemplomban Jób 12: 8 alapján szokott ékes szólásával predikált, délután 2 órakor rohamosan jött szélhűtés következtében az nap estve 8 órakor megszűnt élni. —

Méltó fájdalom és gyász veszi körül szomorú ravatalát.

Temetése ma délután 3 órakor lesz.

Tanítóképeségi vizsgálat. A tiszántuli ref. egyházkerületben, a tanítóképesítési vizsgálat, május 17. és több napjain fog megtartatni Debreczenben. Az illető tanítók május 16-án iskolai és hivatali bizonyítványaikkal, nem különben keresztlevelökkel felszerelve tartoznak jelentkezni, a tanítóképezdei igazgató tanárnál. Továbbá a presbyteriumoktól kiállítandó szolgálati bizonyítványaikat, esperesti megerősítéssel is lássák el, mert különben visszautasítatnak.

Átalában emlékeztetnek a vizsgára jelentkező tanítók, az 1875. évi egyházkerületi gyűlés 75. sz. végzésében foglalt szabályzat figyelembe vételére és szoros megtartására.

Gerok bibliamagyarázata. A „Protestáns Pap“ szerkesztői, Lágler Sándor és Kálmán Dezső kölesdi papok, Gerok egy nagyobb művét, az Apostolok cselekedeteiről írott könyv felett mondott bibliamagyarázatait szándékoznak irodalmunkba átültetni. Az egész, mintegy 40 nyomtatott ivre terjedő mű 4 füzetben fog megjelenni, az első füzet már f. évi márczius végén, a többi 3—3 hónapi időközben. Az egész mű ára 4 frt. A kik a pénzt utalványozzák, azok a füzeteket keresztkötésben, bérmentve, a többi megrendelők utánvétellel kapják. Megrendelési határidő február vége. Pénzek s megrendelések fönnevezettekhez küldendő K ö l e s d r e (Tolna vármegye.)

A szatmári ref. iskola története. A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület idei évkönyvének egyik igen érdekes

és értékes közleménye lesz a szatmári ref. iskola háromszázados története. — A szatmári ref. gymnasium tanügyi bizottsága, e közleményt külön lenyomatja 500 példányban, hogy az intézet pártfogói körében annál ismeretesebbé tehesse. A derék bizottság ezen intézkedését méltó elismeréssel említjük fel, s szívből óhajtjuk, hogy általa szemelőtt lebegő szép célját érhesse el.

Fűtsük a templomokat. A Szatmáron megjelenő „Szamos“ című társadalmi lap, Franciaország s több külföldi egyház példájára hivatkozva, arra hívja fel a figyelmet, hogy mind egészségi szempontból, mind a templomlátogatás előmozdítása tekintetéből jó volna a templomokat fűteni. — Okadatulása valóban meggyőző. Azt is feltűnteti, hogy ez intézmény nem kerülne valami sokba. — Nagyobb városi és jobb módú egyházainknak érdemes lesz felette legalább gondolkodni.

A h. m. vásárhelyi egyház népsége. A h. m. vásárhelyi helv. hitv. egyház létszáma a legközelebbi népszámlálási adatok alapján: 1) A város belterületén 11036 férfi s 11502 nő, összesen 22538. 2) A város külterületén a) tanyákon 8315, b) a pusztán 3291; tehát a bel- és külterületeken a lelkek száma összesen 33356 s ebből a tankötelesek száma 3410. — A város összes népsége 53000. (H—ly.)

Kegyes hagyományok. Néhai özvegy Szilárdy Jánosné, szül. Lotta Mária végrendeletét H. M. Vásárhelyen múlt hó 29-én hirdették ki. A derék özvegy nő bár nem felekezetünkhöz tartozott — az ottani ref. főgymnasiumnak szabad rendelkezési joggal 500 frtot; ugyanannak 500 frtot alapítványul valláskülönbség nélkül, szorgalmas szegénysorsu tanulók ösztöndíjára hagyományozott. A r. kath. egyháznak 300 frtot, az ágost. hitv. egyháznak 200 frtot, a helybeli kórház javára 500 frtot, egy felállítandó árvaház alaptőkéjére 5000 frtot, a kiseddóví intézetnek 2000 frtot hagyott. A piactéren épült imposans palota majd a görög keleti egyház tulajdonába megy át, s ugyanazon egyházat illeti, a temető kertben épült Szilárdy-féle kápolna fönntartására hagyományozott 5000 frton felül, még mintegy 32000 frt. — (H—ly.)

Illavai fegyintézeti lelkész. Váradai Bálint vajai ref. hely. lelkész az illavai kir. országos fegyintézetnél rendszeresített helv. hitv. lelkészi állomásra, a magy. kir. igazsági miniszter által legközelebb febr. 5-én neveztetett ki.

Ujlaki Gábor vitkai lelkész részére adakoztak: Főtiszt. Révész Bálint ur 5 frt, Szegedi Sándor depr. tanár 3 frt, Elek Lajos 1 frt, Liszka Nándor 2 frt, Dr. Kovács Sándor 1 frt, Tóth Imre madarasi lelkész 2 frt, Ember Károly furtai lelkész 2 frt, Széles Endre szinyér-váraljai lelkész 3 frt, Pap Károly esperest 5 frt, Kovács Dániel esztári lelkész 2 frt, S. S. Debreczenből 5 frt, Katona Endre h. nánási lelkész 5 frt, Csizsár Sámuel 1 frt, O. E. 1 frt, László József koci lelkész 5 frt, Csaplár István koci s. lelkész 1 frt. Z s á k á r ó l: Szigeti Elek ref. lelkész 1 frt, Pakala Tamás gör. kel. lelkész 1 frt, Mezei Ignác gazdatiszt 1 frt, a zsákai ref. egyház 1 frt. T á p i ó S z e n t M á r t o n b ó l: Láng Adolf esperest 1 frt, Maller Lajos tanárjelölt 1 frt, Szenkirályi Kálmán 2 frt, Szabó Albert számtartó 1 frt. — Szokolay József p. ujlaki lelkész 1 frt, Pethő Bálint csegei lelkész 1 frt. A szerkesztőség 5 frtjával az eddigi összeg: 60 frt.

Lelkészképeségi vizsgálat. A mint már jeleztük, a tiszántuli ref. egyházkerületben a lelkészképeségi vizsgálat április 29. és 30-ik napjain fog megtartatni. A második vizsgára jelentkező atyafiaknak egyházi beszédet kell hon készíteniök 2. Tim. 2. 15. alapján és kátémagyarázatot az 1-ső urnapján fejtegetendő 1. és 2. kérdés felett. Az egyházkerületi gyűlés május 2-ik napján veendi kezdetét, melynek is nevezetesebb tárgyai lesznek a felebbezett ügyeken kívül: a zsinati képviselők miként választásának módozata, a zsinattartásra szükségelt költségek előállítása; a jogakadémiák ügyében kelt miniszteri felhívásra válaszadás, a debreczeni főiskolában a 4-ik theologiai tanszék betöltése, az 5-ik tanszék ügyében is intézkedés, a bölcsészeti szak erősítése, tanárképezde tárgyában tervezet és költségvetés, gymn. tanterv stb.

A debreczeni ref. egyház köréből.

Az egyháztanács folyó hó 6-án tartott közgyűlése a hozzá folyamodott 11 lelkész- és tanító özvegynek, a Szondy Kenessei alaplóból összesen 177 frtot adományozott.

A mult év végéig az egyházi adó kinek-kinek államadója után 5%-val toldatván meg: ez uttal tekintettel arról, hogy a folyton emelkedő államadóval együtt, ezen pótdadó is folyvást magasabb mennyiségre hágott s hogy az államadó emelkedés sajnos indokai, egyházunk adóemelésére irányul nem szolgálhatnak: a közgyűlés, de csak ezen folyó év tartamára — az 5%-ot 3%-ra szállította alá. Különben a debreczeni ref. egyházban, az egyházi adó eddig sem volt terhelő; mert 7166 egyháztagnak 5 frton felül nem emelkedett az adója, 5—10 frtot fizetett 399, 10—15 frtot 97, és 16—17 frtot 49 egyháztag. — Hasonlitsuk össze ezen adó-mennyiséggel azon terhet, melyet például a beregi, szatmári egyházmegyékbe kebelezett egyháztagok hordoznak. — A midőn tehát elismeréssel emeljük ki azon nemes buzgalmat, hogy a különben sokfelől igénybe vett és megterhelt egyháztagokon könyviteni törekeshnek, de ne feledjék el az ezen ügyben fáradozók, hogy a debreczeni ref. egyház minden tekintetben vezérszerepre van hivatva, s azon tekintély és állás, melyet elfoglalva tart, erős kötelezettségeket is róv reá, azokat pedig csak úgy teljesitheti, ha az áldozatok meghozatalában nem hidegül meg.

A mintegy 18000 frtot tevő egyházi adóhátrány behajtása elrendeltetett s erre az egyház ügyvéde 10% jutalom mellett utasított.

Az egyháztanács terme szűk, helyiségei, főleg a levéltáré teljesen alkalmatlanok lévén, indítványba tétetett hogy: az egyháztanács terme, s egyéb helyiségei a kor kívánalmainak megfelelővé tétessenek. De mert ebben az egyház az által, hogy ugy ezen épületeit, mint egyszersmind szomszédos telkeit szerződészerűleg átengedte a városnak, hogy az ezen a felső gazdasági, reál és kereskedelmi tanodát felépítse — melynek épületében az egyháztanács egész helyiségével együtt elférjen — akadályozva lett; és miután az 5 év óta hiában várt építés meg nem kezdetett és hogy szerződés szerint a mostani tanácsteremnek stb. is le kell annakidején bontatnia, — mely körülmény tehát az épület kívánt idomi-

tását már azért sem engedhetné meg, mert a reá tett költség elveszne: a városi tanács felhivatott az iránt teendő nyilatkozatra, hogy a főnebbi szükségek tekintetbe vételével, mikor szándékszik szerződési köteletségének eleget tenni, s hogy egyszersmind ha ezt mostanában nem tehetné, hajlandó-e az épületen teendő építések munkadíját az egyháznak annakidején megtéríteni?

E nyilatkozattételtől függ, mit legyen továbbá teendő az egyház.

Felelős szerkesztő: **TÓTH SÁMUEL.**
Szerkesztő társak: **BÉKÉSI GYULA,**
GERGELY KÁROLY,
GÉRESI KÁLMÁN.

HIRDETÉS.

KÖNIG RUDOLF ref. lelkésznél

(Budapest, Váci-ut 76. sz. a.)

megrendelhetők a következő vallásos iratok.

1. Bibliai kézikönyv. Kalauzul a Szent-Irás tanulmányozásához. Készítette: Dr. Angus József, a Royal Asiatic Society tagja. Lelkészek és theológiát tanulók számára. Angolból fordítva 46 iv, földabroszokkal; vaszonba kötve 3 frt 80 kr.
2. A zarándok utja (képekkel). Egész vászonban, címmel, 25 iv kötve 80 kr.
Ugyanaz, fél vászonba kötve 70 kr.
3. Bibliai földrajz (képekkel). Palaestina földabroszával, 23 1/4 iv kötve 70 kr.
Ugyanaz, finom kötésben 90 kr.
4. Bibliai régiségek (képekkel). Palaestina földabroszával, 23 iv kötve 70 kr.
Ugyanaz, finom kötésben 90 kr.
5. Hajnalpir (képekkel). Egész vászonban, kötve 70 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 40 kr.
6. Napfelkölte (képekkel). Egész vászonban, kötve 70 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 40 kr.
7. Dr. Saphir: Krisztus és az Irás. 11 iv kötve 60 kr.
8. Frigyes katona, 3 képpel. 7 1/2 iv kötve . 60 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 30 kr.
9. Kristóf vén kintornája, vagy: „Otthon, édes otthon,” 3 képpel. 11 iv kötve . . . 50 kr.
Ugyanaz, egyszerű kötésben 30 kr.
10. Jézus szavai az elfáradtakhoz. Elmélkedések a hónap minden egyes napjára, kötve 5 kr.

Budapestről, minden küldemény bérmentve szállítatik.

2-6